

Maid Sára
čilgada

DET SARA SKJULER

Čáli/Av: Kathrine Nedrejord
Bagadalli/Instruktør: Kristin Bjørn

24.02.23

SÁMI NAŠUNÁLATEÁHTER BEAIVÁŠ

Maid Sára čiegada/Det Sara skjuler

Čálli/Av: Kathrine Nedrejord

Bagadalli/Instruktør: Kristin Bjørn

Veahkkebagadalli/Co-instruktør: Bernt Bjørn

Inspisient/Cavgileaddji: Rawdna Carita Eira

Sámás/Samisk oversettelse: Britt-Inga Vars

Bivttashábmejeaddji/Kostymedesigner: Galina Urusova Valio

Lávdehábmén konseptta/Scenografikonsept: Kristin Bjørn

Lávdehábméjeaddji/Scenograf: Ole Thomas Nilut

Čuovgahábmejeaddji/Lysdesigner: Maria Therese R. Oskal

Šuoknjadahkki/Komponist: Roger Ludvigsen

Neavttárat/Skuespillere: Marte Fjellheim Sarre, Eila Ballovara Varsi,

Anja Bongo Bjørnstad, Gard Emil, Kristian Tapio, Henrik Spantell Valdermo

Gráfálas hábmejeaddji/Grafisk design: Kerstin Degerlund

Goveajeaddji/Fotograf: Andreas Ausland

Buvttadus- ja čájálmasteknikkárat/Produksjons- og turneteknikere: Ole Thomas D. Nilut,

Olav Johan Eira, Jan Cato D. Nilut, Maria Therese R. Oskal, Bernt Roger Somby

Bivttasduojárat/Kostymemakere: Galina Urusova Valio, Susanne Bæhr, Irina Jakobsen

Digitala ovddasvástideaddji/Digitalansvarlig/Gowven/Foto: Aslak Mikal Mienna

Teáhterhoavda/Teatersjef: Rolf Degerlund

Buvttadeaddji ja Plánahoavda/Produsent og Plansjef: Leif Isak E. Nilut

Ekonomiijahoavda/Økonomisjef: Johan A. Siri

Diehtjuohkinjodiheddji/Informasjonsleder: Brita Triumf

Álgočájálmás/Urpremiere: 24.02.23 Guovdageaidnu

Lávdegiella/Scenespråk: Davvisámegiella/Nordsamisk. Tekstejuvvo dárogillii/Teksting på norsk.

Dramatikkens hus lea dorjon giehtačállosa/har støttet utviklingen av manus.

Prenten/Trykk: Aksell AS

Teáhter oazžu doarjaga Finnmárkku ja Romssa ja Nordlándda fylkasuohkaniin/Teatret mottar støtte fra Finnmark og Troms og Nordland fylkeskommuner.

Ráhkis teáhtergeahččit

Go galgá álgočájálmasa ovdanbuktit de gáibiduvvo ollu sihke teáhteris ja teáhtera bargiin. Guokte jagi áigge mearrideimmet buvttadit Kathrine Nedrejord nuoraidromána “Maid Sára čiegada”, man fáddán ain dađibahábut lea hui áigejuovdil min servvodagas.

Vuostáiváldet min čájálmasa – man sávašimmet šaddat inspirašuvdnan čájehit eambo rabasvuoda ja roahkkatvuoda diedihit.

Kjære publikum

Å presentere en urpremiere krever mye av et teater og alle dens medarbeidere. For to år siden bestemte vi oss for å sette opp Kathrine Nedrejords ungdomsroman «Det Sara skjuler», som tar opp et tema som dessverre fortsatt er aktuelt i vårt samfunn.

Ta vel i mot vår forestilling – som vi håper kan inspirere til åpenhet og mot til å si i fra.

ROLF DEGERLUND

Teáhterhoavda/Teatersjef

Sámi Našunálateáhter Beaivvás

DET SARA SKJULER

I sin tredje ungdomsroman skriver Kathrine Nedrejord om et lite miljø der en voldtekt setter alle relasjoner på prøve. Nedrejords roman setter ord på en frykt, et sinne og en fortvilelse altfor mange unge jenter opplever. Etter en fest blir alt annerledes. Lájla merker det med en gang. Sára er tom i blikket, redd for mørket, redd sin egen skygge. Og selv om Lájla lover å ikke blande seg, klarer hun ikke la være. Hun må finne den som har gjort det, han skal ikke slippe unna.

MAID SÁRÁ ČIEGADA

ležas goalmát nuoraidrománas čállá Kathrine Nedrejord dáhpáhusaid smávva birrásis gos veagalváldin dagaha buot gaskavuođaid geahččalusaid sisa. Su romána govvida balu, suhtu ja vártnuhisvuođa maid ollu nuorra nieiddat vásihit. Muhtin feasta maŋgel rievdá visot. Lájla áicá dakkaviđe ahte Sára rievdá, go álgá ballat seavdnjadasas, ja iežas suoivvanis. Vaikko Lájla lohpidá ahte ii áiggo seaguhit iežas dasa, de ánje ii máša. Son ferte diehtit gii lea sivalažžan, go son ii galggaše beassat eret vearredagus.

Etter at jeg i 2018 ga ut romanen Forvandlinga som i stor grad handla om ei voldtekt jeg sjøl hadde vært offer for, reiste jeg nordover i flere omganger, både til Finnmark, til Troms og til Nordland. Reisene var annerledes enn før. Folk visste hva som hadde skjedd meg. Folk ville snakke om sine egne opplevelser. Folk hadde opplevd seksuelle overgrep, eller folk hadde sett familie eller venner blitt offer for det. Folk skriver jeg, men jeg mener i hovedsak kvinner, sjøl om det også gjaldt enkelte menn. Det var unge, det var gamle, det var middelaldrende folk som kom til meg og snakka. Det de fortalte var historier som dirra i dem, sjøl om en del av historiene var mange, mange år gamle. Det gjorde vondt, men på en annen måte enn når det gjaldt meg sjøl. De fleste overgrepene jeg fikk høre om hadde aldri fått noen konsekvenser for gjerningspersonene. Jeg blei sinna. Og når jeg blir sinna, vil jeg handle. Det beste jeg kunne komme på av personlig handling, var å skrive ei ny historie.

Den var lett inspirert av flere av de historiene jeg hadde blitt fortalt, og retta mot ungdom, som dessverre den dag i dag er mest utsatt for seksuelle overgrep. Jeg var også klar over at Sápmi dessverre slo dårlig ut på voldtektsstatistikken, så jeg la historia mi til Karasjok, som jeg kjenner så godt. Og så lot jeg fortelleren Lájlá få noe av sinnet mitt mot alle disse ustraffa forbryterne som finnes der ute. Jeg trur ikke at det finnes ei bok eller ei teaterforestilling der ute som kan kurere et samfunnsproblem som seksuell vold, men kanskje kan den gjøre det lettere å snakke om det? Og kanskje kan noen der ute føle seg mindre ensomme i møte med Sárá og Lájlás historie? Det er i alle fall det jeg håper.

KATHRINE NEDREJORD
Forfatter

DET ALTFOR MANGE SKJULER.

MAID MENDDO MÁNGGAS ČIEGADIT.

Marjel go mun almmuhin Nuppástussan romána 2018, man sisoallu lei veagalváldin maid ieš ledjen vásihan, de mátkkoštin moatte gearddi davás, Finnmarkui, Romsii ja Nordlándii. Dat šattai veahá earálágáš mátkkošteapmi go dábálaččat láve. Go olbmot dihte mii munnje lei geavvan. Sii háliidedje hubmát iežaset vásáhusaid birra. Go ledje vásihan seksuálalaš veagalváldima, muhtimat iežas bearrašis, dahje lagas olbmát leamaš dan dilis. Mun čálán olbmot, muhto oavvildan nissonolbmuid, vaikko ledje muhtin dievdoolbmot ge. Sii ledje sihke nuorat, vuorrasat, gaskaahkásaččat, geat bohte muinna humadit. Go doarggistemiin muitaledje iežaset mitalusaid, vaikko muhtin dáhpáhusat ledje áigahaččat. Dat bávččagahtii mu, vaikko čuoza munnje eará ládje, go dan maid ieš dalle vásihin. Eanas dáin veagalváldin áššin ii lean vearedahkkiide goassege šaddan váikkuhussan. Mun suhtten. Ja go mun suhtan de šattan hui doaimmalažžan.

Mun čállen ođđa mitalusa - dan maid mun buoremusat máhtán. Sin mitalusaid vuodul šattai girji, maid čállen nuoraid, guđet dál ain eanemusat, dađibahábut vásihit seksuála veagalváldimiid. Mun dihten maid ahte Sámis lea veahkaválddálašvuoda statistihka hui allat, ja danne čállen dáhpáhusaid Kárášjohkii, dan guovllu maid dovddan buoremusat Lájlá šattai muitaleaddjin, son guhte vašiin diediha iežas oaviliid daidda geat eai leat dárbašan ránggáštuovut sin daguid bokte. In jáhke ahte oktage girji dahje teahterčájálmas gostege máilmmis sáhttit čovdit servodatčuolmma nugo seksuála veahkaválddálašvuhta lea, muhto baicca dagašii álkibun hupmát dan birra? Ja soaitá maid váikkuhit ahte juostá muhtin, ii dovdda iežas nu oktonassan go oaidná Sárá ja Lájlá mitalusa. Nu mun goit sávašin.

KATHRINE NEDREJORD
Čáli

Det ingen skulle behøve å skjule

Da jeg for to år siden fikk lese manuset til Kathrine Nedrejord, var jeg ikke i tvil om å svare ja til å iscenesette. Det hadde en form av fortellerteater som kjentes nær og oppriktig. Det alvorlige temaet ble formidlet på en spennende, og innimellom til og med humoristisk måte.

I det fortellingen begynner, har Sára blitt utsatt for et overgrep som hun aller helst vil glemme. Bestevenninna Lajla vil ordne opp, men vet ikke hvordan. Fokuset i fortellingen er hva som skjer med vennskapet mellom Sára og Lajlá, og forholdet til gjengen de er en del av, etter at det vonde har skjedd. I Nedrejords fortelling er det ingen lettvinne løsninger, men ingenting er heller håpløst. Heller det motsatte.

Når mennesker står sammen skaper de håp.

Nedrejord har lagt historien om Sára og Lajlá til Karasjok. Det er et faktum at samiske kvinner statistisk er mer utsatt for vold - også seksuell vold - enn norske. All honnør til Det samiske nasjonalteatret Beaiváš som grep denne sjansen til å bidra i samfunnsdebatten med begge hender. Det har vært en fryd å samarbeide med dette teamet. Velkommen til teatret,

KRISTIN BJØRN
Instruktør

REGI

Maid ii oktage galggaše dárbbasit čiegadit

Go mun guokte jagi dás ovdal bessen lohkat Kathrine Nedrejord giehtačállosa, de in eahpidan ge vuostaváldit bagadallanbarggu. Čállošis lei dakkár muitalanhápmi mii čuzii munnje. Dát duođalaš fáddá muitaluvvui nu gelddolaččat, ja gaskkohaga-id maid leaikkastallan hámis.

Go muitalus álgá, lea Sára vásihan rohcošeami man birra ii hálit hupmat. Su buoremus olmmái Lajlá áiggošii čielggadit ášši, muhto ii dieđe movt. Guovddázis muitalusas lea mii geavvá sudno olmmáivuodain, ja gaskavuodain sudno eará olbmáiguin, manjel dakkár dáhpáhusa. Nedrejorda muitalusas eai leat álkes čovdosat, ii ge leat doaivuhisvuhta ge. Baicca nuppe ládje.

Go olbmot ovttasbarget, de dagaha dorvvu.

Nedrejord lea čállán Sára ja Lajllá muitalusa dáhpáhusaid Kárášjohkii. Go stáhtihkas lea duođastuvvon ahte sámi nissonolbmot gillájit veahkaválddálašvuoda – maiddái seksuálalaš veahkaválddálašvuoda - eambo go rivgut. Rámidan Sámi Našunálateáhtera go atna vejolašvuoda loktet dán servodatdigaštallama oidnosii. Munnje lea leamaš illun ovttasbargat dáppe dáinna joavkkuin.

Bures boahthin teáhterii.

KRISTIN BJØRN
Bagadalli

Neavttár/Skuespiller: Marte Fjellheim Sarre

Daja ahte gal dat manna bures.
Si at det kommer til å gå bra.

**Dat guhte lea daguhan dili ná,
lea ovtta ládje suoládan mu
olbmá mus.
Rievidan mu olbmá.**

Han som har gjort det her, har på en måte
stjålet fra meg. Rana venninna mi.

Lájlá

Neavttár/Skuespiller: Eila Ballovara Varsi

Mii lea rohčošeapmi? Hva er seksuelle overgrep?

Go muhtin vásiha seksuála daguid iežas dáhtu vuostá, sáhtta leat rohčošeapmi. Rohčošeapmi ja loavkideapmi lea lobiheapme. Rohčošeapmi dáhpáhuvá maid ovdamearka dihte digitálalaččat.

Dávjá dáhpáhuvá lagas gaskavuodain. Ferte diehtit ahte lea lága vuostá dahkat seksuálalaš sávakeahtes daguid nuppi vuostá, beroškeahtá lea go oahpes olmmoš vai ii, leaš dal moarsi vai irgi, vaikko vel iešalddes sáhtát álggahit, muhto rievdadat oainnu, it ge dette hálit. Jus leat vuollel 16 jahkásažžan, de sáhtta dat leat rohčošeapmi, vaikko iešalddes leat miedihán daguide. Muđui lea maddái rohčošeapmi jus muhtin láhtte nu, almmá du diedekeahtá, ovdamearka dihte go leat oadđime, dahje go leat nu gárremin ahte it nagot čájehit vuostehágu.

Å gjøre noe seksuelt med noen som ikke vil det, kan være et seksuelt overgrep. Seksuelle overgrep og krenkelser er ulovlig. Seksuelle overgrep kan skje både med eller uten fysisk kontakt, for eksempel digitalt. Overgrep begås ofte av en du kjenner.

Overgrep begås ofte av en man kjenner. Det er viktig å huske at ingen har lov til å gjøre noe seksuelt med deg hvis du ikke vil, uansett om du kjenner personen fra før, om du er kjæreste med personen, om du tok det første steget, eller om du ville først, men så ombestemte deg. Hvis du er under 16 år, kan det være et seksuelt overgrep selv om du har samtykket til den seksuelle handlingen. Det er også et overgrep hvis noen gjør dette mot deg uten at du er i stand til å samtykke, for eksempel fordi du sover, eller at du er så full eller ruset at du ikke er i stand til å vise at du ikke vil.

Neavttár/Skuespiller: Gard Emil

Issát

**Ánut mus Sárái ándagassii
dien lávvordat ášši dihte.**

Hils Sara og si unnskyld for
det på lørdag.

Muhto... Jus mun livččen váidán
su dalle, go ledjen njealjenupe-
lotjahkášaš, don it livčče várra
vuolgán su mielde?

Men bare.. hvis jeg hadde anmeldt han den gangen, da jeg var
fjorten, så hadde du kanskje ikke blitt med han?

Ánne-Biret

Neavttár/Skuespiller: Anja Bongo Bjørnstad

Lásse

Neavttár/Skuespiller: Kristian Tapio

**Eango sáhtte juoidá fuobmát?
Na geahččat filmma
dahje ráidduid, dahje in dieđe
maid don liikošit?**

Kanskje vi kunne funnet på noe en dag?
Se en film eller serie eller jeg veit ikke hva du liker?

Ahte bákkuin veagalváldo, áitagiin, ahte dahkat seksuála daguid muhttiin guhte lea jámálgan, lea oadđime, dahje gii lea nu gárremin ahte ii nagot čájehit iežas vuostehágu, ahte áitimiin dahje veahkájo bágget muhtima dahkat seksuála daguid earáiguin dahje iežainis. Visot rohcošeamit mánáiguin guđet leat vuollel 14 jahkásaččat lea veahkaváldin.

Å ha seksuell omgang ved bruk av tvang, trusler, makt eller vold, å ha seksuell omgang med noen som er bevisstløs, sover eller er så full at de ikke er i stand til å vise at de ikke har lyst, å true eller bruke vold for å få noen til å ha seksuell omgang med andre eller med seg selv. All seksuell omgang eller seksuelle handlinger med barn under 14 år er voldtekt.

**Mii lea
seksualalaš
veahkaváldin?
Hva er voldtekt?**

Lemet

Neavttár/Skuespiller: Henrik Spantell Valdermo

Biro fuorrá. Don it máššan.

Jævla hore. Du klarte ikke å la være.

GEAHCČALEMIIN FRA PRØVENE

**In áigon surgehit geange!
Mun lean dušše bassáme biilla.**

Jeg bare vasker bilen,
ikke meninga å skremme noen.

Jonas

Neavttár/Skuespiller: Gard Emil

Neavttár/Skuespiller: Henrik Spantell Valdermo

Det var ikke sånn at jeg sendte ut
invitasjoner og sånn.
Ryktet om festen bare spredte seg.

li lean nu ahte sáddejin bovdehusaid ja nie. Olbmot
dušše gulle ahte lea feasta.

Geat veahkaváldojuvvojit?

Hvem blir utsatt for voldtekt?

Lagabui 10 % nissonolbmui ja badjelaš 1 % dievdoolbmui Norggas leat vásihan veagalváldima unnimusat okte eallenagis. Stuurimus risikojoavku lea 15 – 24 jahkásaš nieiddat ja nissonolbmot.

Saminor II (UiT) dutkamušas dieđihedje 22 % sámi nissonolbmui seksuálalaš veahkaváldojumi, ja eará nissonolbmuid lohku lei 16%

Logut čájehit ahte Norggas lea seksuálalaš veahkaváldin lassánan 10,5 % - 1527 áššiin 2020:s gitta 1688 ášši 2021:s.

Nærmere 10 % av alle kvinner og 1,1 % av alle menn i Norge har opplevd å bli voldtatt minst én gang i løpet av livet. Den største risikogruppen for voldtekt er jenter og kvinner i aldersgruppen 15-24 år.

I befolkningsstudien Saminor II (UiT) kommer det frem at 22% av kvinnene med samisk bakgrunn hadde opplevd seksuell vold, mens tallet for ikke-samiske kvinner var 16%.

Voldtekter i Norge har økt med 10,5 prosent – fra 1527 saker i 2020 til 1688 saker i 2021

Gáldut/Kilder: ung.no / overgrep.no / politiet.no

- Ta det med ro, Lájlá. Og dessuten..
Det ordet. Voldtekt. Det høres ikke rett ut.
Det er så alvorlig.

- Men var det frivillig?
For hvis det ikke var det, så er det jo voldtekt det heter.

**- Lájlá, váldde gulul. Ja dasa lassin..
Diet sátni. Veagalváldin. li oro riekta.
Dat lea hui duođalaš.**

**- Muhto lei got eaktodáhtolaččat?
Jus ii lean, de han lea duohta veagalváldin.**

SÁMI NAŠUNÁLATEÁHTER BEAIVVÁŠ

lea Guovdageainnus, Finnmarkkus, Norggas, ja lea ámmát teáhterinstitušuvdna gos álohii adno sámegeiella lávdegiellan.

Teáhter lea johtiteáhter ja mángii jagis mátkkoštit miehtá Sámi, sihke Norggas, Ruotas ja Suomas. Dasa lassin johtá Beaivváš muhtomin maid eará riikkain čalmmustahttindihte sámi kultuvrra internašunála dásis.

Det Samiske Nasjonalteatret Beaivváš ligger i Kautokeino i Finnmark, Norge, og er en profesjonell teaterinstitusjon som konsekvent bruker samisk som scenespråk.

Teatret er et turnéteater som flere ganger i åretturnerer i hele det samiske området i Norge, Sverige og Finland. Innimellom gjør teatret også turnéer utenfor Norden for å synliggjøre samisk kultur internasjonalt.